

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра практичної та клінічної психології

Професор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф. І. Авраменко С. В. *С. В. Авраменко*

Протокол № 2 від «16» жовтня 2019 р.

№30716102019

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни

ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї

підготовки	<u>Бакалавр</u> <u>Бакалавр на базі освітньо-кваліфікаційного рівня</u> <u>«молодший спеціаліст»</u>
галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u>
спеціальність	<u>053 Психологія</u>
освітня програма	<u>Психологія</u> <u>Практична психологія</u>

Програма навчальної дисципліни «Психологія сім'ї» підготовки бакалавр та бакалавр на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст» галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія, за освітньої програмою Психологія, Практична психологія

Розробник:

Федоренко Р. П., кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної та клінічної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Рецензент:

Гошовський Я. О., доктор психологічних наук, професор кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри практичної та клінічної психології

протокол № 3 від 11.09.2019 р.

Завідувач кафедри: _____ (доц. Мушкевич М. І.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету психології та соціології

протокол № 2 від 02.10.2019 р.

Голова науково-методичної комісії факультету _____ (доц. Іванашко О. Є.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія (Психологія) 053 Психологія (Практична психологія) Бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150 / 5		Рік навчання 2
		Семестр 3-ий
ІНДЗ: €		Лекції 20 год.
		Практичні 22 год. Лабораторні 20 год.
		Самостійна робота 80 год.
		Консультації 8 год.
	Форма контролю: екзамен	

Таблиця 2

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія (Психологія) Бакалавр на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст»	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання 2
		Семестр 3-ий
ІНДЗ: €		Лекції 8 год.
		Практичні 6 год. Лабораторні 6 год.
		Самостійна робота 86 год.
		Консультації 14 год.
	Форма контролю: екзамен	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Мета курсу: дати розуміння особливостей роботи практичного психолога з формування готовності молоді до подружнього життя та специфіки діяльності психолога з сім'ями, що потребують допомоги.

Завдання курсу: дати студентам знання про процес функціонування сім'ї, що ґрунтується на всебічному аналізі сучасних підходів до її вивчення; показати цілісність особистості, взаємоузгодженість усіх її структурних компонентів, культуру

відносин у сім'ях, сумісність у шлюбі, особливості сімейних конфліктів, навчити студентів користуватись діагностичним інструментарієм при вивченні особливостей функціонування сім'ї та її проблемних зон і складниками психограми сім'ї.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- історія розвитку шлюбно-сімейних взаємин, звичаї і традиції української сім'ї.
- теоретичні основи етики і психології сімейного життя;
- суть та закономірності розвитку сім'ї на різних стадіях її життєдіяльності;
- використовувати методи діагностики готовності до сімейних стосунків, здійснювати обробку результатів обстеження сім'ї;
- аналізувати результати первинної діагностики сім'ї, інтерпретувати отримані результати діагностики для постановки сімейного діагнозу;
- здійснювати прогностичну роботу в процесі консультування соціального педагога подружніх пар;
- складати психологічну характеристику сім'ї з адекватним використанням методик діагностики подружніх взаємин;
- здійснювати просвітницьку діяльність у роботі з проблемними сім'ями та молоддю з підготовки їх до сімейного життя.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 3. Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ	Лабор.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади психології сімейних взаємин						
Тема 1. Курс «Психологія сім'ї» в системі підготовки психологів. Сім'я в житті суспільства. Історія розвитку шлюбно-сімейних взаємин	17	2	2	2	10	1
Тема 2. Психологія міжособистісних стосунків. Культура спілкування. Моральні основи сім'ї	19	4	2	2	10	1

Тема 3 Підготовка молоді до сімейного життя	30	2	4	2	20	2
Разом за модулем 1	66	8	8	6	40	4
Змістовий модуль 2. Психологічні особливості функціонування сім'ї						
Тема 4. Функціонально-рольова структура взаємин. Проблеми сучасної сім'ї	21	2	4	4	10	1
Тема 5. Психологічна сумісність і психологічний клімат в сім'ї	23	4	4	4	10	1
Тема 6. Міжособистісні стосунки в шлюбі. Програма діагностики сімейних стосунків	23	4	4	4	10	1
Тема 7. Психологія і психопрофілактика сімейних конфліктів	19	2	2	2	10	1
Разом за модулем 2	84	12	14	14	40	1
Всього годин:	150	20	22	20	80	8

Таблиця 4. Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Лабор.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади психології сімейних взаємин						
Тема 1. Курс «Психологія сім'ї» в системі підготовки психологів. Сім'я в житті суспільства. Історія розвитку шлюбно-сімейних взаємин	16	2			12	2
Тема 2. Психологія міжособистісних стосунків. Культура спілкування. Моральні основи сім'ї	20		2		16	2
Тема 3 Підготовка молоді до сімейного життя	20	2		2	14	2
Разом за модулем 1	56	4	2	2	42	6
Змістовий модуль 2. Психологічні особливості функціонування сім'ї						
Тема 4. Функціонально-рольова структура взаємин. Проблеми сучасної сім'ї	16	2			12	2
Тема 5. Психологічна сумісність і психологічний клімат в сім'ї	18	2		2	12	2
Тема 6. Міжособистісні стосунки в шлюбі. Програма діагностики сімейних стосунків	16		2	2	10	2

Тема 7. Психологія і психопрофілактика сімейних конфліктів	14		2		10	2
Разом за модулем 2	64	4	4	4	44	8
Всього годин:	120	8	6	6	86	14

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Таблиця 5

12	Тема
1	Тема 1. Курс «Психологія сім'ї» в системі підготовки психологів. Сім'я в житті суспільства. Історичні форми сім'ї. Звичаї і традиції української сім'ї. Сім'я як мала соціальна група. Специфіка внутрішньо сімейних процесів.
2	Тема 2. Психологія міжособистісних стосунків. Культура спілкування. Моральні основи сім'ї. Формування гармонійних стосунків у сім'ї як умова успішної соціалізації дитини. Стили сімейного виховання. Вертикальні та горизонтальні рівні любові. Компоненти та ритми кохання.
3	Тема 3. Підготовка молоді до сімейного життя. Історичні аспекти проблеми підготовки до сімейного життя. Показники готовності до сімейного життя. Передумови психологічної готовності молоді до сімейного життя. Статеве виховання та підготовка молоді до сімейного життя. Проблема підготовки молоді до сімейного життя в нашій країні і закордоном. Типові недоліки в підготовці молоді до створення сім'ї. Вплив батьківської сім'ї і готовність до шлюбу. Поняття про психологічну готовність до сімейного життя. Структура і зміст психологічної готовності. Готовність до шлюбу і стабільність сім'ї.
4	Тема 4. Функціонально-рольова структура взаємин. Проблеми сучасної сім'ї. Гендерні стереотипи як основа функціонально-рольової структури сім'ї. Культура взаємин у сучасній сім'ї. Тактичні стабілізатори подружніх відносин, психосексуальні основи стабільного шлюбу. Сексуальність у подружжі.
5	Тема 5. Психологічна сумісність і психологічний клімат в сім'ї. Подружня сумісність, як фактор стабільності шлюбу. Рольова структура сім'ї. Поняття сімейних ролей. Функціонально-рольова узгодженість в шлюбі, як фактор подружньої сумісності. Сімейні норми і санкції. Сімейні цінності та ритуали. Поняття про психологічний клімат в сім'ї. Типи взаємовідносин в сім'ї. Види психологічного клімату. Ознаки благополучного та неблагополучного клімату в сім'ї. Залежність задоволеності шлюбом від психологічного клімату в сім'ї. Фактори благополуччя сімейних стосунків. Фактори ризику сім'ї. Поняття про психологічну сумісність. Відмінність у підходах до проблеми психологічної сумісності: теорія Ван де Велде; теорія однорідності; теорія додаткових потреб; теорія взаємної ідентифікації (Війн, Кеттел, Кемпінськи); «рольова» теорія Р.Орта; вітчизняні дослідження в області

	теорії подружньої сумісності (Ощепкова, Н. Обозов, Платонов). Рівні психологічної сумісності. Підходи до питання сексуальної сумісності. Взаємозв'язок і взаємозалежність психологічних і сексуальних начал особистості; Типи сексуального партнерства (С. Либих). Лідерство і головенство в шлюбі. Стили лідерства. Типи влади. Функції і ролі в шлюбі. Типологія сімейних ролей (Кірпатрік, Яценко). Рольові очукування і рольові домагання.
6	Тема 6. Міжособистісні стосунки в шлюбі. Психограма подружніх взаємин. Морально-етичні концепції сімейних стосунків. Психологічна складова культури сімейних стосунків. Сімейний етикет. Особливості сімейного спілкування на різних стадіях розвитку сім'ї.
7	Тема 7. Психологія і психопрофілактика сімейних конфліктів. Особливості особистості, патологічні риси характеру та конфліктність. Міжіндивідуальна напруженість в сім'ї та її структура. Ознаки міжіндивідуальної напруженості. Функціонально-рольова непогодженість подружжя. Напруженість в сім'ї, незадоволеність інтимним життям роботою. Суперечка, сварка, «маятник конфлікту». Типологія конфліктів по М.Дойч. Типологія конфліктів: надумані, справжні, причини конфліктів. Направлення міжособистісних конфліктів. Психологічні та сексуальні конфлікти. Шляхи і методи вирішення конфліктів. Вплив конфліктів на психічне здоров'я подружжя та дітей. Сценарність життя. Подружні ігри. Батьківське програмування (по Е. Берну). Проблеми сімейної комунікації. Поняття сімейних конфліктів та їх особливості. Класифікація сімейних конфліктів. Методи вирішення конфліктів (Д.Карнегі. Л.Камерон-Бендлер, К.Вітек; Б.Луп'ян про подолання труднощів в сімейному житті та ін.).

6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

Індивідуальна робота студентів «ІНДЗ» передбачає оволодіння методами, формами, технологією консультативного процесу в роботі з сім'єю, формування навичок постановки сімейного психологічного діагнозу, адекватного та вмілого використання діагностичних методик.

Результатом виконання індивідуальної науково-дослідної роботи за даною навчальною дисципліною є складена психограма подружніх відносин сім'ї.

Психограма подружніх відносин

I. Соціально-економічні і демографічні характеристики:

- а) житлові умови
- б) сімейний бюджет (розмір та спосіб розподілу)
- в) стаж шлюбу
- г) вік та різниця у віці
- д) освіта
- є) рід занять
- є) кількість та вік дітей

Методи дослідження:

- 1. Опитування або бесіда
- 2. Анкета
- 3. Аналіз документів (напр. - особова справа учня)

II. Дошлюбні стосунки

- а) місце і ситуація знайомства
- б) перше враження один про одного (позитивне, негативне, нейтральне)
- в) тривалість періоду залицяння.
- г) ініціатор шлюбної пропозиції (чоловік, жінка інші зацікавлені особи)
- д) час обдумування шлюбної пропозиції
- є) ситуація оформлення шлюбу (як весілля)

Методи:

- I. Інтерв'ю, бесіда.

III. Мікрооточення сім'ї:

- а) склад мікрооточення (рідні, сусіди, друзі, колеги)
 - б) часто і а контактів з представниками мікрооточення
 - в) рід допомоги, отримуваної від цих осіб:
 - економічна, побутова, моральна чи емоційна підтримка:
 - обмін досвідом та знаннями:
- спільне проведення вільного часу;

Методи:

- 1. Бесіда
- 2. Анкета «Контакти сім'ї»

IV. Стадія шлюбу:

Визначити, на якій стадії шлюбу перебуває дана пара і виявити ті проблеми, які можуть виникнути, виходячи із особливостей цієї стадії:

- 1 за шлюбу стажем;
- 2 за дітьми.

Методи:

- 1. Вільна бесіда по виділених проблемах

V. Оцінка рівня благополуччя сімейних взаємин:

- а) визначення задоволеності шлюбом

- б) визначення психологічного клімату в сім'ї
- в) фактори ризику сім'ї
- г) потенціальний ініціатор конфлікту

Методи:

1. Опитувальник задоволення шлюбом
2. Вимір установок сімейної пари
3. Методики на діагностику подружньої сумісності:
 - на сексуальну сумісність
 - на діагностику темпераменту, характеру.
4. Методика «Конструктивно-деструктивна сім'я»

VI. Оцінка окремих феноменів подружніх взаємин:

- а) визначення конфліктності (методика Томаса: характер взаємодії в конфліктній парі або ситуації)
- б) визначення функціонально-ролевої узгодженості (методика «Ролі сім'ї»)
- в) визначення емоційного стану в сім'ї (методика «Типовий сімейний стан», методика Розенцвейга, тест Люшера, «Спілкування в сім'ї»)
- г) діагностика взаєморозуміння ідеального образу партнера: (методика Лірі)

VII. Дослідження індивідуально-психологічних особливостей подружжя:

Мета: визначення подружньої сумісності:

- вироблення напрямків корекційної роботи з подружньою парою: (методика Лічко, методика на визначення самооцінки, методи рівня приязні;
- особистісні якості: методика Кеттела, Айзенка, Сонді).

VIII. Дослідження сімейного дозвілля, інтересів, цінностей:

Методики: «Опитувальник ціннісних орієнтацій», опитувальник «Інтереси та дозвілля».

IX. В результаті аналізу всіх аспектів подружжя всі дані зводимо в психограму подружжя.

В ній вказується наступне:

1. Зони конфлікту в подружній парі.
2. Потенційний ініціатор конфлікту в кожній із зон.
3. Рівень психологічної сумісності.
4. Загальний прогноз відносин в парі.
5. Рекомендації по корекційній роботі з парою і кожним з них окремо.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль здійснюється на кожному семінарському та лабораторному заняттях за результатами виконання практичних завдань й усних відповідей студентів із теми, що вивчається.

Усні відповіді студентів за кожне семінарське та лабораторне заняття першого – другого змістових модулів оцінюється таким чином:

1 -2 бали виставляються за поверхневу відповідь на основі прочитаної лекції: відповідь хаотична, фрагментарна, відтворення заученого матеріалу без усвідомлення його суті, без використання демонстраційного матеріалу; 4 бали (теми 1-5) та 5 балів (теми 6-7) студент отримує в тому разі, якщо ця відповідь правильна, чітка, структурована, логічна, повна і поєднується з уміннями правильного використання методів та методик діагностики в практичній діяльності, з творчими пропозиціями та інтерпретаціями.

Максимально за усні відповіді на практичних та лабораторних заняттях першого-другого змістовних модулів студент може набрати 30 балів.

Проміжний модульний контроль (залікова модульна контрольна робота).

Змістовий модуль №1 завершується тестовою контрольною роботою, яка передбачає вибір студентами правильної відповіді на поставлене питання. Загальна максимальна кількість балів – 30. Змістовий модуль №2 завершується модульною контрольною роботою, яка завершує вивчення змістового модуля №2, містить 2 теоретичні питання і одне практичне завдання, яке передбачає психологічний аналіз запропонованої ситуації. Кожне запитання, як і практичне завдання, оцінюється максимально в 10 балів. Загальна максимальна кількість балів – 30. Загалом за проміжний модульний контроль студент може максимально набрати 60 балів.

Загальна сума балів визначається як сума балів за поточну навчальну діяльність, проміжний модульний контроль й індивідуальну роботу. Максимальна кількість балів, які студент може набрати за результатами оцінювання всіх видів навчальної діяльності, дорівнює 100.

Таблиця 6

Поточний контроль (макс = 40 балів)							Модульний контроль (макс = 60 балів)		Загальна кількість балів	
Модуль 1				Модуль 2			Модуль 3			
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				ІНДЗ	МКР 1	МКР 2	
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7				
4	4	4	4	4	5	5	10	30	30	100

Шкала оцінювання

Таблиця 7

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- 1) Агейко О. В. Особенности переживания детьми ситуации развода / О. В. Агейко // Журнал практического психолога. – 2005. – № 5. – С. 89 – 98.
- 2) Агишева Н. К. Современные представления о супружеских конфликтах и супружеской дезадаптации / Н.К. Агишева // Международный медицинский журнал. – 2005. – Т. 11, № 4. – С. 22 – 25.
- 3) Алексеева А. В. Трансформация семейных ролей мужчины и женщины в современном украинском обществе / А. В. Алексеева // Журнал практического психолога. – 2005. – № 5. – С. 161 – 165.
- 4) Белогай К. Н. Культурные модели материнства и отцовства как факторы формирования родительского отношения / К. Н. Белогай // Журнал практического психолога. – 2005. – № 5. – С. 41 – 46.
- 5) Бондарчук О. І. Психологія сім'ї : курс лекцій / Бондарчук О.І. – К. : МАУП, 2001. –96 с.
- 6) Боярова О. Сімейне виховання – запорука психічного здоров'я дитини / О. Боярова // Психолог. – 2006. – Січ. (№ 2/3). – С. 21 – 22.
- 7) Велента Т. Ф. Проблема психологической зависимости супругов от их родителей / Т. Ф. Велента // Журнал практического психолога. – 2005. – № 5. – С. 15 – 18.

- 8) Волкова М. А. Взаимосвязь типа ценностей родителей и их представлений о воспитании детей / М. А. Волкова // Психолог в детском саду.– 2005.– № 4.– С. 67 – 84.
- 9) Волошок О. Особенности сприймання дисфункційної сім'ї дітьми молодшого шкільного віку / О. Волошок // Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки ДДПУ.– Дрогобич, 2002.– Вип. 9.– С. 120 – 129.
- 10) Галичанська А. Психологічний клімат молодшої сім'ї / А. Галичанська // Соціальна психологія. – 2003. – № 1. – С. 116 – 122.
- 11) Галичанська А. Симетричність функцій членів подружжя / А. Галичанська // Соціальна психологія. – 2004. – № 5. – С. 155 – 161.
- 12) Головніва І. В. Изменение традиционных внутрисемейных ролей: новые модели поведения и конфликты / И.В. Головніва // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 4. – С. 12 – 16.
- 13) Горашук В. П. Основы родинно-шлюбних взаємин / В.П. Горашук// Горашук В. П. Валеологія : підручник.– К., 1998.– С. 85 – 90.
- 14) Границы семейного влияния // Первин Лоуренс А., Джон Оливер П. Психология личности.– М., 2000.– С. 44 – 45.
- 15) Донника А. Д. Медико-психологические проблемы пограничных семей / А. Д. Донника // Журнал практического психолога. – 2005. – № 5. – С. 145 – 153.
- 16) Дружинин В. Н. Психология семьи / В. Н. Дружинин // Психология. Журнал Высшей школы экономики. – 2005. – Т. 2, № 3. – С. 60 – 77.
- 17) Дружинин В. Семейные отношения – анализ творчества / В. Дружинин // Шкільний психолог. – 2002. – № 4. – С. 10 – 11.
- 18) Дуркалевич І. Сім'я як репрезент психічного здоров'я дитини / І. Дуркалевич // Психолог. – 2006. – Трав. (№ 17). – С. 16 – 18.
- 19) Елизаров А. Н. Внутренние конфликты личности и генезис семейных дисфункций / А. Н. Елизаров // Журнал практического психолога. – 2005. – № 5. – С. 192 – 206.
- 20) Емельянов С. М. Конфликты в семье // Емельянов С. М. Практикум по конфликтологии. – СПб, 2001. – С. 251 – 270.
- 21) Задиракин А. Н. Счастливый брак – реальность или иллюзия? / А. Н. Задиракин // Журнал прикладной психологии. – 2004. – № 4/5. – С. 106 – 107.

- 22) Карабанова О. А. Психология семейных отношений / О. А. Карабанова // Психология в вузе. – 2004. – № 2. – С. 7 – 16.
- 23) Кириленко О. Права людини на різних етапах розвитку сім'ї / О. Кириленко // Психолог. – 2004. – Січ. (№ 3/4). – С. 21 – 24.
- 24) Кісарчук З. Г. Психологічна допомога сім'ї : навч. посібник / З. Г. Кісарчук, О. І. Єрмусевич. – К. : Главник, 2006.- 128 с.
- 25) Кляпець О. Феномен емоційного вигорання в сім'ї / О. Кляпець // Соціальна психологія. – 2006. – № 4. – С. 168 – 176.
- 26) Кляпець О. Шлюбна залежність як чинник емоційного вигорання в сім'ї / О. Кляпець // Соціальна психологія. – 2006. – № 6. – С. 164 – 174.
- 27) Кляпець О. Шлюбно-сімейні домагання особистості як спосіб творення нею власного майбутнього / О. Кляпець // Соціальна психологія. – 2007. – № 5. – С. 149 – 156.
- 28) Корчова Г. Л. Роль сім'ї у формуванні сексуальної культури старшокласників / Г.Л. Корчова // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 3. – С. 17 – 20.
- 29) Кравченко Ж. Вплив сім'ї на соціалізацію підлітків / Ж. Кравченко // Соціальна психологія. – 2007. – Спец. вип. – С. 181 – 188.
- 30) Крутковская Н. П. Современные тенденции в развитии семьи / Н. П. Крутковская // Вопросы гуманитарных наук. – 2004. – № 2. – С. 329 – 331.
- 31) Кузнецова Н. Я. О семье в третьем тысячелетии / Н. Я.Кузнецова // Философия образования. – 2004. – № 3. – С. 173 – 177.
- 32) Лидерс А. Г. Современная отечественная семейная психология: эскиз истории, гипотеза о предмете и методе / А. Г. Лидерс // Журнал практического психолога. – 2006. – № 6. – С. Спец. вып. – С. 176 – 185.
- 33) Ліщенко І. Л. Сімейні конфлікти та їх вплив на формування особистості // Психологічна газета.– 2005.– Квіт. (№ 7).– С. 6 – 8.
- 34) Лытов Д. А. Типология К. Г. Юнга и супружеская совместимость / Д. А. Лытов // Семейная психология и семейная терапия. – 2005. – № 3. – С. 73 – 80.
- 35) Лютова С. Н. Архетипический анализ семейных конфликтов: терапевтические фрески / С. Н. Лютова // Журнал практического психолога. – 2006. – № 1. – Специальный вып. – С. 107 – 123.

- 36) Мороз Р. А. Моделі шлюбно-сімейних відносин / Р.А. Мороз // Психологічна газета. – 2004. – Квіт. (№ 7). – С. 13 – 17; Січ. (№ 1). – С. 9 – 11.
- 37) Мушинський В. Неблагополучна сім'я як фактор дисгармонійного розвитку дитини / В. Мушинський // Психолог. – 2005. – Берез. (№ 10). – С. 3 – 5.
- 38) Орлов А. Б. Эволюция межличностных отношений в семье: основные подходы, ориентации и тенденции // Орлов А. Б. Психология личности и сущности человека: Парадигмы, проекции, практики. – М., 2002. – С. 174 – 188.
- 39) Осипова Н. А. Проблемы изучения молодой семьи в психологии / Н.А. Осипова // Семейная психология и семейная терапия. – 2005. – № 1. – С. 19 – 33.
- 40) Пенькова О. Роль сімейних ціннісних орієнтацій у становленні громадянина / О. Пенькова // Психолог. – 2006. – Жовт. (№ 37). – С. 22 – 24.
- 41) Піддубна О. Задоволеність шлюбом і рівень суб'єктивного контролю в подружній парі / О.Піддубна // Соціальна психологія. – 2004. – № 6. – С. 172 – 178.
- 42) Психологія сім'ї // Психологія : підручник / за ред. Ю. Л. Трофімова. – К., 1999. – С. 544 – 551.
- 43) Психологія сім'ї : навч. посібник / за заг. ред. В. М. Поліщука. – Суми : Універ. книга, 2009. – 269 с.
- 44) Райс Ф. После развода: неполные и смешанные семьи // Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. – СПб., 2000. – С. 455 – 482.
- 45) Рубченко А. К. Подходы к проблеме детско-родительских отношений в отечественной психологии / А. К. Рубченко // Психолог в детском саду. – 2005. – № 4. – С. 98 – 114.
- 46) Салаев Б. К. Семья – источник психологического и социального здоровья ребёнка / Б. К. Салаев // Вопросы гуманитарных наук. – 2004. – № 1. – С. 235 – 236.
- 47) Семчук В. П. Психологічні особливості розвитку та становлення подружніх взаємин у молодій сім'ї / В. П. Семчук // Київський міжнародний університет. Вісник. Сер.: Психологічні науки. – К., 2005. – Вип. 6. – С. 133 – 140.
- 48) Скаковська Л. Деяко про сімейно-шлюбні стосунки / Л. Скаковська // Психолог. – 2004. – Черв. (№ 23/24). – С. 43 – 45.
- 49) Слепкова В. И. Психотерапевтическая функция семьи / В. И. Слепкова // Журнал практического психолога. – 2005. – № 5. – С. 8 – 14.

- 50) Соловьёв И. О. Семья как акмеологическая среда развития подростка / И. О. Соловьёв // Мир психологии. – 2007. – № 4. – С. 83 – 88.
- 51) Ткаченко С. Сімейна криза: оптимістична трагедія / С. Ткаченко // Сім'я і дім. – 2005. – 1 грудня. – С. 8.
- 52) Торохтий В. С. Методика діагностики психологічного здоров'я сім'ї / В. С. Торохтий // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 9. – С. 30 – 36; 2003. – № 7. – С. 35 – 38.
- 53) Уголева Е. Ю. В кривом зеркале брака, или подводные камни супружества / Е. Ю. Уголева // Психологическая газета. – 2002. – Ноябрь (№ 11). – С. 27 – 29.
- 54) Федоренко Р. П. Психологія молоді сім'ї : [монографія] / Р. П. Федоренко – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 168 с..
- 55) Федоренко Р. П. Психологія молоді сім'ї : [монографія] / Федоренко Р.П. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 168 с.
- 56) Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. / Федоренко Р.П. – Луцьк : РВВ «Вежа-Друк», 2015. – 360 с.
- 57) Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. / Федоренко Р.П. – Луцьк : РВВ «Вежа-Друк», 2015. – 360 с.
- 58) Харламенкова Н. Е. Роль отца в дифференциации гендерной идентичности / Н. Е. Харламенкова // Психологический журнал. – 2007. – Т. 28, № 3. – С. 56 – 64.
- 59) Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція : навч. посібник [модульно-рейтинговий курс] / Цимбалюк І. М. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : ВД „Професіонал”, 2007.– 544 с.
- 60) Шапошникова Т. Е. Функции семьи общественно-смыслового и личностно-смыслового характера / Т. Е. Шапошникова // Психотерапия. – 2004. – № 1. – С. 12 – 14.
- 61) Шевцова С. В. Психология семьи как предмет научного анализа / С. В. Шевцова // Инновации в образовании. – 2004. – № 4. – С. 79 – 81.
- 62) Шикирава Н. Етика та психологія сімейного життя / Н. Шикирава // Психолог. – 2004. – Черв. (№ 23/24). – С. 48 – 54.

- 63) Шнейдер Л. Б. Психология семейных отношений : курс лекций / Шнейдер Л.Б. – М. : Апрель-Пресс ; Изд-во «ЭКСМО-Пресс», 2000. – 512 с.
- 64) Щербань П. Психологія сучасної сім'ї та педагогіка сімейних взаємин / П. Щербань // Рідна школа. – 2005. – № 2. – С. 14 – 15.
- 65) Эйдемиллер Э. Г. Психология и психотерапия семьи / Э. Г. Эйдемиллер, В. Юстицкис. – [2-е изд., расшир. и доп.]. – СПб. : Питер, 2000. – 656 с.

9. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття «шлюб» і «сім'я», функції сім'ї і «сімейні ролі», структура і типологія сім'ї.
2. Рівні психологічної сумісності в шлюбі.
3. Типи батьківського та материнського ставлення і його порушення.
4. Історія розвитку шлюбно-сімейних взаємин.
5. Поняття та види психологічного клімату сім'ї, його ознаки.
6. Причини порушень в батьківському ставленні і реакції дітей на неадекватне ставлення батьків.
7. Параметри обстеження та методи діагностики соціально-економічних і демографічних характеристик сім'ї.
8. Підходи православної, католицької та протестантської церкви до сім'ї.
9. Кризові періоди в шлюбі.
10. Особливості та причини конфліктної поведінки дитини в сім'ї. Параметри оцінки мікрооточення сім'ї та методи його діагностики. Сучасні тенденції розвитку сім'ї.
11. Типологія конфліктів підлітків з батьками і особливості прояву конфліктності у підлітковому віці.
12. Дати оцінку особистісному і суспільному значенню функцій сім'ї в партнерстві та функції сім'ї в суспільстві.
13. Сімейні норми і санкції, функціонально-рольова узгодженість, як фактори подружньої сумісності.

14. Особливості та складові процесу відділення від сім'ї в період дорослості. Позитивні і негативні зони функціонування сім'ї на різних стадіях, методи їх діагностики.
15. Структура сучасної сім'ї та особливості її порушення.
16. Поняття «суперечка», «сварка», «маятник конфлікту».
17. Особливості сприйняття процесу відділення від сім'ї з позиції батьків і дітей.
18. Параметри оцінки та методи діагностики благополуччя сім'ї.
19. Типологія та моделі сім'ї.
20. Задоволеність шлюбом, відмінності в незадоволеності шлюбом.
21. Психологічні проблеми виховання дітей в неповній сім'ї в залежності від її типології.
22. Параметри дослідження та методи діагностики індивідуальних особливостей подружжя.
23. Основні етапи життєвого циклу та динаміка сім'ї.
24. Вплив сім'ї на розвиток та формування особистості.
25. Шляхи і засоби гармонізації виховання в неповній сім'ї. Методи діагностики дозвілля членів сім'ї.
26. Особливості функціонування сім'ї на стадії її зародження. Лідерство і головенство у сім'ї, стилі лідерства в сім'ї. Психологічні проблеми виховання прийомних дітей.
27. Методи діагностики зон конфлікту та потенційного ініціатора конфліктів в сім'ї.
28. Особливості функціонування сім'ї з дітьми, які не почали трудову діяльність.
29. Соціальні та психологічні проблеми виховання дітей, які залишилися без опіки батьків.
30. Методи діагностики психологічної сумісності подружньої пари.
31. Особливості функціонування сім'ї на завершальному етапі її життєдіяльності.
32. Параметри оцінки рівня психологічної сумісності та методи їх діагностики.

33. Проблеми сучасної сім'ї.
34. Типологія сімейних ролей, рольові домагання і очікування.
35. Методи діагностики ціннісно-мотиваційної сфери подружжя.
36. Розлучення як соціальне явище, соціальні наслідки розлучення.
37. Особливості дошлюбних стосунків, вибору партнера, мотивів до одруження.
38. Методи діагностики міжособистісних стосунків подружжя.
39. Шлюбнорозлучна ситуація в Україні та закордоном.
40. Труднощі психосексуальної адаптації та фактори ризику у молодому шлюбі.
41. Методи діагностики міжособистісних стосунків в сім'ї. Причини та мотиви розлучень.
42. Проблема «маски» і періоду «нормотворчості» на етапі молодої сім'ї.
43. Методи діагностики внутрішньосімейного спілкування.
44. Об'єктивні та суб'єктивні фактори розлучень.
45. Особливості життєдіяльності та адаптації молодої сім'ї.
46. Порушення в життєдіяльності сім'ї та фактори, що їх зумовлюють.
47. Методи діагностики емоційного стану членів сім'ї.
48. Дестабілізуючі елементи подружніх стосунків.
49. Місце привабливості і кохання у просімейній мотивації.
50. Типи порушень функціонування сім'ї.
51. Методи діагностики психологічного клімату сім'ї.
52. Особливості адаптації до розлучення, етапи адаптації.
53. Особливості сімейного спілкування на різних стадіях розвитку сім'ї.
54. Вплив порушень життєдіяльності сім'ї на травматизацію особистості.
55. Методи діагностики функційно-рольової узгодженості в шлюбі.
56. Шлюбнорозлучна ситуація в сприйнятті розлучених, психічне самопочуття та поведінка чоловіка і жінки після розлучення.
57. Характеристика шлюбу у літньому віці (соціальна, психологічна, емоційна, сексуальна сфери).
58. Порушення особистісних передумов функціонування сім'ї.
59. Методи діагностики батьківсько-дитячих взаємин.

60. Види і форми допомоги розлученим.
61. Особливості сімейних стосунків у середньому віці, вплив вторинної адаптації на стабільність шлюбу.
62. Роль батька та матері в післярозлучній ситуації.
63. Особливості прояву кризи у середньому та літньому шлюбі, шляхи її подолання.
64. Порушення міжособистісної комунікації в сім'ї та її ознаки.
65. Методи діагностики батьківських установок та батьківського ставлення.
66. Особливості функціонування та проблеми неповної сім'ї.
67. Види та типологія конфліктів у сім'ї.
68. Порушення механізмів інтеграції сім'ї.
69. Методи діагностики подружньої адаптації та необхідність її вивчення в практиці сімейного консультування.
70. Особливості функціонування та проблеми позашлюбної сім'ї.
71. Джерела та причини конфліктів в сім'ї, вплив якостей особистості на конфліктність у сімейних стосунках.
72. Порушення структурно-рольових основ сім'ї.
73. Необхідність вивчення сімейної взаємодії та методи її діагностики.
74. Особливості функціонування повторного шлюбу та його проблеми.
75. Ознаки та структура напруженості в сім'ї.
76. Мотиви виникнення паталогізуючих ролей в сім'ї.
77. Методи діагностики соціальної перцепції в сім'ї.
78. Особливості розвитку проблемної сім'ї та формального шлюбу.
79. Вплив сімейних конфліктів на психічне здоров'я подружжя та дітей.
80. Схема та методи сімейної діагностики, спрямованої на дитину.
81. Соціально-психологічна оцінка проблеми самотності, її види та причини.
82. Методи вирішення конфліктних ситуацій в сім'ї.
83. Особливості психосексуального розвитку на різних вікових етапах.
84. Параметри обстеження вступаючих в шлюб та методи їх діагностики.
85. Сприятливі та несприятливі фактори сімейних стосунків.
86. Характеристика функцій батьків по ставленню до дітей та дитячої емансипації і її видів.

87. Схеми методів діагностики порушень сімейного функціонування.
88. Причини та обставини виникнення подружньої зради, реакції подружжя на зраду.
89. Батьківський авторитет та його складові, види батьківської влади.
90. Психологічна готовність до сімейного життя та її компоненти.